

natuurpunt

Rapport **Natuur op wandelafstand**

Heeft elke Vlaming een natuurgebied op maximum 1,6 km van zijn woning?

Rapport Natuur op wandelafstand

Heeft elke Vlaming een natuurgebied op maximum 1,6 km van zijn woning?

Colofon

Rapport Natuur op wandelafstand

Een studie van Natuurpunt vzw

Tekst en analyse: Annelore Nys, Benno Geertsma

Data: VITO

Gegevensverwerking: Jonas Dillen

Redactie: Hendrik Moeremans

Met bijzondere dank aan Jonas Dillen, Ruben De Henauw, Benno Geertsma en Bjorn Van As

Kaarten: Jonas Dillen

Referentie: Nys A. 2014. 'Rapport Natuur op wandelafstand. Heeft elke Vlaming een natuurgebied op maximum 1,6 km van zijn woning? Rapport Natuurpunt, Mechelen

www.natuurpunt.be

Inhoud

Samenvatting.....	4
Inleiding.....	5
Voordelen van nabije natuur.....	6
Natuur houdt fit en gezond.....	6
Nabije natuur is de beste bescherming tegen klimaatverandering.....	7
Natuur zwengelt de lokale economie aan.....	7
Andere voordelen van nabije natuur.....	7
De Vlaamse groennormen.....	8
Methodologie.....	9
Oppervlakte natuur per inwoner in Vlaanderen.....	9
Bereikbaarheid van natuur.....	9
Opmerking over toegankelijkheid.....	10
Vergelijking resultaten Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten.....	10
Resultaten.....	11
Oppervlakte natuur in Vlaanderen.....	11
Oppervlakte natuur per gemeente.....	11
Oppervlakte natuur per inwoner.....	14
Toegang tot een natuurgebied van 30 ha op een afstand van maximaal 1.600 meter.....	16
Centrumsteden.....	19
Oppervlakte natuur in centrumsteden.....	19
Oppervlakte natuur per inwoner in de centrumsteden.....	20
Bereikbaarheid van natuur in centrumsteden.....	20
Natuur op wandelafstand in de praktijk.....	22
Vlaams-Brabant – Steentjesbos (Kampenhout).....	22
Conclusies.....	26
Aanbevelingen.....	27
Literatuurlijst.....	29

Samenvatting

3 miljoen Vlamingen vinden geen natuur op wandelafstand van hun woning. Dat blijkt uit een onderzoek dat Natuurpunt uitgevoerd heeft op basis van het Ruimtemodel Vlaanderen van het Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek (VITO). Daarnaast blijkt dat een West-Vlaming gemiddeld 5 keer minder natuur ter beschikking heeft dan een Limburger en dat inwoners van centrumsteden als Gent en Roeselare nauwelijks natuur vinden. Natuurpunt vraagt de Vlaamse regering om de richtlijnen voor nabije natuur, de zogenaamde groennormen, decretaal te verankeren tegen 2016 en intussen werk te maken van nieuwe nabije natuur en stadsbossen, zodat elke Vlaming binnenkort op stap kan in een natuurgebied in zijn omgeving.

Natuur op wandelafstand is een kwestie van maatschappelijk belang: uit onderzoek blijkt dat het een gunstige invloed heeft op onze mentale en fysieke gezondheid. Mensen die kunnen gaan wandelen in een groene omgeving gaan minder vaak naar de huisarts met klachten van diabetes, longaandoeningen en stress. Om effectief gebruikt te worden moet die natuur ook goed bereikbaar zijn en binnen een straal van 1,6 km liggen. Uit een recente VITO-studie blijkt dat 10 procent meer groen in de woonomgeving overeenkomt met een besparing van 214 euro per inwoner voor de sociale zekerheid. Vlaanderen heeft dat potentieel in 1993 al opgemerkt en vertaald naar de Vlaamse richtlijnen van nabije natuur, de zogenaamde groennormen.

Uit het rapport van Natuurpunt blijkt dat er nog werk aan de winkel is om van die groennormen een realiteit te maken. Slechts 46 procent van de Vlamingen vindt een gebied van 30 ha in de buurt van de woning. Niet minder dan drie miljoen Vlamingen moeten het zonder zo'n wandelgebied stellen.

De verschillen tussen de provincies zijn groot. Limburg scoort relatief hoog. 66 procent van de Limburgers vindt rust in de natuur op 1,6 km van zijn woning. Van de 20 gemeentes die voor elke inwoner natuur op wandelafstand voorzien, ligt de helft in Limburg. Ook de provincie Antwerpen doet het relatief goed. 62 procent van de inwoners kan er op wandel in een natuurgebied bij de deur. De gemeentes die natuur voorzien voor elke inwoner, liggen vooral in de groene Kempen: Grobbendonk, Vorselaar en Vosselaar. Vlaams-Brabant vertegenwoordigt het Vlaams gemiddelde. De helft van de Brabanders kan op wandel in de buurt van zijn woning. Oost-Vlaanderen duikt een eind onder het Vlaams gemiddelde door: slechts 30 procent van de Oost-Vlamingen vindt op dit ogenblik een stuk van 30 hectare natuur op wandelafstand. Voor de Gentenaars is dat zelfs maar 8 procent. Het slechtst bedeed is West-Vlaanderen: 76 procent van de West-Vlamingen vindt geen groot natuurgebied op wandelafstand van de woning. Roeselare is de rode lantaarn: geen enkele inwoner vindt er 30 hectare natuur op wandelafstand.

De nood aan meer natuur is hoog: uit een online bevraging bij ruim 15.000 Vlamingen blijkt dat 8 Vlamingen op 10 vinden dat er natuur moet zijn op minder dan 2 kilometer van hun woning. Bovendien zal het hitte-eilandeffect en de stijgende bevolkingsdichtheid het belang van bereikbare natuur in de toekomst nog doen toenemen, vooral in de Vlaamse centrumsteden.

Natuurpunt vraagt Vlaanderen om de langetermijnplanning die in 1993 opgesteld werd decretaal te verankeren tegen 2016. Intussen moet ook ingezet worden op nieuwe nabije natuur en stadsbosprojecten. Op dit moment buigt de regering zich over de wijziging van het natuurdecreet dat het kader vormt voor het Vlaamse natuurbeleid van de komende jaren. Daarin wordt vooral gefocust op gebieden die door Europa als beschermd omschreven zijn. Die zijn inderdaad erg belangrijk, maar de gebieden die daarbuiten vallen zouden daardoor nog nauwelijks uitgebreid kunnen worden. Voor wie op zoek is naar natuur op wandelafstand is dat slecht nieuws: in regio's waar nu al veel natuur is, zal wel natuur bijkomen, maar in regio's waar nu weinig natuur is, zal er ook geen natuur bijkomen. Natuurpunt vraagt Vlaanderen om naast de Europees belangrijke natuur ook oog te hebben en middelen te besteden voor natuur die lokaal belangrijk is.

Inleiding

In dit rapport presenteert Natuurpunt een analyse van de oppervlakte natuur in Vlaanderen en de mate waarin Vlamingen op wandelafstand van hun woning toegang hebben tot een groot aaneengesloten natuurgebied van minimum 30 ha. Dit rapport werd opgesteld door Natuurpunt op basis van het Ruimtemodel Vlaanderen ontwikkeld door het VITO naar aanleiding van de Vlaamse verkiezingen van 25 mei.

De inwoners van Vlaanderen hebben nood aan natuur in de buurt. 8 Vlamingen op 10 vindt dat er natuur moet zijn op minder dan 2 kilometer van hun woning (Nys, 2014). Natuur dichtbij maakt mensen gezonder en creatiever, zorgt voor een aangename leefomgeving en zwingelt de lokale economie aan. Vooral in sterk verstedelijkte regio's is de behoefte aan bereikbaar en openbaar groen groot (ANB, 2013). Zeker voor Vlaanderen, dat tegelijkertijd de meest versteende (27% bebouwing) en dichtbevolkte (466 inwoners/km²) regio in Europa is, is natuur dichtbij erg belangrijk.

Maar net Vlaanderen is arm aan natuur. Slechts 15% van de totale oppervlakte is natuur (Van Steertegem, 2009). Dat is haast drie keer minder dan het Europese gemiddelde, 42 % (Corine, 2006). Niet alleen is er weinig natuur in Vlaanderen, door de hoge bevolkingsdichtheid is de druk op natuur erg hoog (elke Vlaming moet het stellen met 318 m² natuur). Daarnaast is de oppervlakte natuur ook erg ongelijk verdeeld en neemt ze nog verder af. Elke dag verdwijnen er 6 ha of 12 voetbalvelden natuur en landbouwgrond onder asfalt en beton. Als Vlaanderen aan dit tempo blijft verharderen is in 2050 meer dan 40% van de beschikbare ruimte volgebouwd (Van Steertegem, 2009).

Bijkomende druk op de natuur valt bovendien te verwachten door de stijgende bevolkingsdichtheid in Vlaanderen. Tegen 2030 zijn we met 6,6 miljoen Vlamingen, de prognoses voor 2050 voorspellen een aangroei tot 7 miljoen tegen 2050 (SVR, 2009). Die bevolking zal vooral in de steden terecht komen. Daardoor wordt het voorzien van extra natuur op wandelafstand een absolute prioriteit. In 1993 al, bij de opstelling van de Groennormen, heeft de Vlaamse overheid de noden in kaart gebracht. Maar op het terrein lijkt Vlaanderen nog niet tot grote engagementen te komen.

Zo stellen we vast dat Vlaanderen bij de herziening van het natuurdecreet haar focus volledig legt op de realisatie van de Europees vastgelegde gebieden. De gebieden die daarbuiten vallen, zowat 90% van de oppervlakte van Vlaanderen, zouden daardoor nog amper middelen krijgen. Als deze plannen verder gezet worden dan betekent dit dat in regio's met veel natuur zoals in Limburg er natuur zal bijkomen, maar dat net in die regio's waar nu al zeer weinig natuur is, zoals in West-Vlaanderen, er geen natuur zal bijkomen.

Voordelen van nabije natuur

Nabije natuur heeft heel wat te bieden. Natuur is zoveel meer dan planten en dieren. Economie, tewerkstelling, gezondheid, water, erfgoed en toerisme winnen allemaal bij meer natuur. Natuur maakt mensen gezonder en creatiever, zorgt voor een omgeving waar het goed wonen is, zwingelt de economie en werkgelegenheid aan en is de goedkoopste bescherming tegen hittegolven en wateroverlast. Elke euro die we investeren in natuur verdient zichzelf vele malen terug.

Natuur houdt fit en gezond

‘Natuur in de buurt’ heeft een gunstige invloed op zowel de mentale als lichamelijke gezondheid. Mensen die in een groene omgeving wonen voelen zich niet alleen gezonder, ze zijn het ook in de feiten. Ze gaan minder vaak naar de huisarts, hebben minder last van depressie, diabetes en longaandoeningen en herstellen gemakkelijker van stress dan mensen die wonen in een omgeving met weinig groen. Tegelijk blijkt dat meer natuur in de buurt het welbevinden, de woonkwaliteit, de arbeidsproductiviteit en de creativiteit van de mensen verhoogt, terwijl zij het ziekteverzuim verlaagt (Maas, 2008).

Natuur brengt rust in het hoofd, laadt onze batterij op en zwingelt onze fantasie en creativiteit aan. Recent onderzoek uit Nederland (Groenewegen et al., 2012; Van den Berg et al., 2009) toont aan dat ondergedompeld worden in het groen het stresshormoon cortisol gevoelig verlaagt, het concentratievermogen verbetert en de algemene gemoedsstemming positief beïnvloedt. Ook de algemene gezondheid is gebaat bij een natuurrijke omgeving: contact met natuur versterkt het immuunsysteem en maakt ons weerbaarder tegen ziekten (Hansky, 2012). En ook wie op zoek is naar creatieve en innovatieve nieuwe ideeën trekt er best op uit in de natuur. (Atchley, 2012).

Een dosis natuur is bovendien het beste medicijn tegen welvaartsziekten. Natuur werkt kalmerend, doet bewegen en voorkomt zo overgewicht en klachten van depressie. In Vlaanderen kampt 25% van de inwoners met overgewicht en 30% van de werknemers met stressklachten. Natuur en groen dragen net voor deze exponentieel stijgende ziektebeelden – die zowat de helft van de Vlaamse gezondheidsklachten omvat - een groot preventief en curatief potentieel in zich.

Maar een portie natuur bestrijdt niet enkel ziekten, ze kan ook belangrijke economische baten opleveren voor een samenleving. Meer natuur en groen maakt mensen niet alleen gezonder, het maakt hen ook creatiever en productiever. Op die manier leidt het investeren in meer groen dan ook tot lagere kosten voor zorg en ziekteverzuim. Een eerste onderzoek geeft als indicatieve uitkomst dat investeren in bereikbare natuur alleen al daarom een economische waarde van honderden miljoenen vertegenwoordigt (KPMG, 2012). Uit het Nederlandse KPMG-rapport blijkt dat de jaarlijkse besparingen op zorgkosten en arbeidskosten voor Nederland ruim 394 miljoen euro bedragen bij een toename van 10% van de oppervlakte natuur op minder dan 1 km van de woning. Naast een gezondere samenleving betekent meer ‘natuur in de buurt’ dus ook een serieuze financiële winst voor een maatschappij.

De belangrijkste factor voor mensen om te gaan wandelen in een natuurgebied is de afstand naar het gebied. Onderzoek toont aan dat groene ruimte 1 tot 3 km van de woning moet liggen om effectief gebruikt te worden (ANB, 2013). Naast voldoende natuur is de weg en de afstand naar een natuurgebied dus belangrijk.

Tot slot blijkt dat de economische winst van extra natuur het grootst is in dichtbevolkte gebieden. Hoe hoger de bevolkingsdichtheid, hoe groter het aantal inwoners dat beïnvloed wordt door extra natuur en dus hoe meer gezondheidswinst (Aertsens, et al., 2012). Uit recent onderzoek van VITO in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos blijkt dat een toename van 10% groenoppervlakte binnen 1 km van de woonomgeving overeenkomt

met een besparing van de ziektelast met 214 €/inwoner of meer dan 3% van de totale ziektelast (ANB, 2013). Gezien haar hoge bevolkingsdichtheid is Vlaanderen dus bij uitstek een regio die grote economische baten kan hebben bij de uitbouw van extra natuur. Voor

Nabije natuur is de beste bescherming tegen klimaatverandering

Periodes van extreme hitte en hevige regenbuien. Dat is wat we in Vlaanderen mogen verwachten door de klimaatverandering. Vooral in steden, waar de bebouwing zeer dicht is en er weinig natuur is, zal de klimaatverandering zich laten voelen. Steden warmen sneller op en koelen trager af (het is er gemiddeld 3° C warmer dan op het platteland). Zo ontstaat het *hitte-eilandeffect*. De Vlaamse bouwrijver en uitdijende verstedelijking zorgen er bovendien voor dat de bodem het water niet kan vasthouden en dat de riolen het water niet kunnen slikken bij hevig regenweer. Het water stroomt in een ijlt tempo af naar lager gelegen gebieden, waardoor het risico op overstromingen toeneemt.

Investeren in natuur is de beste bescherming tegen de klimaatverandering. De meest efficiënte en vaak goedkoopste oplossing om periodes van aanhoudende hitte, overstromingen en wateroverlast het hoofd te bieden is door de natuur in te schakelen.

De ruimtelijke planning en de plaats van natuur, groen en water hierin, zijn van onschatbare waarde om de hitte- en overstromingsproblematiek aan te pakken. Groen verkoelt. Planten en bomen zorgen voor schaduw, houden minder warmte vast en koelen de lucht door verdamping. Ook waterpartijen bufferen de warmte. Als algemeen principe geldt: hoe groter de oppervlakte natuur en water hoe groter het koelend effect. Natuur en groen zijn niet alleen goed als natuurlijke verkoeler, ze houden ook water vast in de bodem, waardoor het vertraagd afstroomt en wateroverlast en overstromingen vermeden worden. Meer ruimte voor natuur en water tempert de kosten van infrastructuur voor waterafvoer en vermijdt schade door overstromingen. In de stad zorgen groene infiltratiezones zoals parken, stadsbossen en groendaken ervoor dat er tot één derde minder water afgevoerd moet worden.

Waterpartijen en groene infiltratiezones vangen water op. Natuurlijke overstromingsgebieden stroomopwaarts vormen een wateropslagtank bij hevig regenweer en beschermen bedrijven en huizen in lager gelegen gebieden tegen overstromingen.

Natuur zwengelt de lokale economie aan

Nabije natuur zwengelt de lokale economie aan. Vastgoedmakelaars signaleren tot 16% hogere woningprijzen voor huizen in de buurt van natuurgebieden. En ook de lokale horeca en kleinhandel profiteert mee. Fietsers en wandelaars trekken het groen in om even de drukte van de stad te ontvluchten en te genieten van het landschap en de natuur. Natuur trekt mensen aan. Recreanten en toeristen bezoeken cafeetjes, eten onderweg een ijsje of stoppen bij een lokale brouwer. Ze vormen een belangrijke bron van inkomsten voor de lokale horeca en kleinhandel, bieden duurzame en kwaliteitsvolle tewerkstelling en creëren kansen voor ondernemers.

Andere voordelen van nabije natuur

Groen, natuur en water hebben ook andere voordelen: de energiefactuur daalt doordat er minder gekoeld moet worden, het vangt fijn stof op en is een natuurlijke geluidsdemper.

De Vlaamse groennormen

Al in 1993 maakte Vlaanderen een langetermijnplanning voor natuur en groen (AMINAL, 1993). Dit zijn de zogenaamde groennormen. De groennormen zijn richtlijnen die de maximumafstand tot de woning en minimumoppervlakte van groen en natuur bepalen per inwoner. De groennormen voor Vlaanderen zijn afgeleid uit bestaande normen in het buitenland. Hoe meer verstedelijkt een regio is, hoe groter de behoefte naar groen is.

De Vlaamse groennormen zijn oppervlakenormen en afstandsnormen. Het doel van deze normen was om een planning op lange termijn op te stellen voor nabije natuur en groen. Ze zijn opgebouwd uit twee aspecten: een globale streefnorm, uitgedrukt als een aantal vierkante meter per inwoner en een streefnorm die de maximum afstand vastlegt voor elke inwoner, in functie van het soort groen (buurtgroen ten opzichte van een groot stadspark). Op dit moment zijn er geen wettelijke of bindende groennormen voor groennormen. Het zijn dus vrijwillige streefdoelen.

Wij focussen ons in dit rapport op de afstandsnorm. Meer bepaald onderzoeken we in welke mate in Vlaanderen voldaan is aan de zogenaamde groennorm *Stadsdeelgroen*, waarbij binnen een straal van 1,6 km van de woning een burger toegang moet hebben tot een natuurgebied van minstens 30 ha groot.

Tabel 1. Afstandscriteria en oppervlakte voor verschillende functiegebieden

Functieniveau	Maximum afstand	Minimumareaal
Woongroen	< 150 m	
Buurtgroen	< 400 m	> 1 ha
Wijkgroen	< 800 m	> 10 ha (park: > 5 ha)
Stadsdeelgroen	< 1.600 m	> 30 ha (park: > 10 ha)
Stadsgroen	< 3.200 m	> 60 ha
Stadsgroen (stadsbos)	< 5.000 m	> 200 ha

Bron: MIRA S 2000

Methodologie

De natuurclusters in dit rapport werden afgebakend in het Ruimtemodel Vlaanderen ontwikkeld door VITO (basisjaar 2010). Er werd hiervoor gebruik gemaakt van de rasterkaart van Vlaanderen met een resolutie van 100m x 100m.

Volgende landgebruikcategorïeën werden meegenomen in de analyse:

	Opp. In ha.	% totale opp.
• Niet geregistreerd grasland met natuurwaarde	24530	1,78
• Moeras zonder natuurbeheer	10821	0,79
• Heide zonder natuurbeheer	2600	0,19
• Kustduin zonder natuurbeheer	1006	0,07
• Grasland met natuurbeheer	7996	0,58
• Bos met natuurbeheer	14874	1,08
• Bos met bosbeheer	118695	8,63
• Moeras met natuurbeheer	5021	0,36
• Heide met natuurbeheer	5977	0,43
• Kustduin met natuurbeheer	1211	0,09
• Slik en schorre	1797	0,13
• Park	10086	0,73
Totaal	204614	14,87

Deze landgebruikcategorïeën nemen een totale oppervlakte van 2.046 km² of 15 % van de totale oppervlakte van Vlaanderen.

Oppervlakte natuur per inwoner in Vlaanderen

De beschikbare ruimte in Vlaanderen is beperkt en de bevolkingsdichtheid is zeer hoog. In onze analyse zijn we daarom gaan kijken naar de beschikbare oppervlakte natuur per inwoner. Hierbij zijn we vertrokken van het RuimteModel Vlaanderen van Vito op basis van de Vlaanderen-dekkende raster GIS kaart met oppervlakten natuur en aantal inwoners met een resolutie van 100m x 100m.

Bereikbaarheid van natuur

Voor dit rapport gingen we na hoeveel inwoners in Vlaanderen toegang hebben tot een aaneengesloten natuurgebied van minimum 30 ha binnen een straal van 1,6 km van de woning. Toegang tot een natuurgebied werd gedefinieerd op basis van de definitie 'stadsdeelgroen', zoals die gedefinieerd is in de groennormen (Aminal, 1993). Concreet hebben we onderzocht in welke mate Vlamingen toegang hebben tot een aaneengesloten natuurgebied van minimum 30ha op een maximumafstand van 1,6 km. Overeenkomstig de groennormen werden vervolgens aaneengesloten gebieden afgebakend van minimum 30 ha. Aaneengesloten werd gedefinieerd als een rastercel van 100 m x 100 m minimum aan één zijde (verticaal of horizontaal) grensde.

Voor elke rastercel van 100 m x 100 m werd aangegeven hoeveel inwoners er wonen. Voor de berekening van de maximumafstand werd per rastercel van 100 m x 100 m het aantal inwoners

gekoppeld aan een afstand in vogelvlucht. Bij de berekening werd bijgevolg geen rekening gehouden met barrières in het landschap of de aanwezigheid van wegen.

Op die manier verkregen we een Vlaanderen-dekkende raster GIS kaarten, met een resolutie van 100m x 100m, met hierop telkens het aantal inwoners per rastercel van 100m x 100m dat binnen een straal van 1,6 km toegang heeft tot een aaneengesloten natuurgebied van 30 ha (zie hierboven).

Opmerking over toegankelijkheid

Het is onmogelijk om op basis van de landgebruikskaarten na te gaan of een gebied al dan niet toegankelijk is. De Vlaamse overheid heeft geen data ter beschikking met betrekking tot toegankelijkheid. In deze analyse zijn we ervan uitgegaan dat elk van de afgebakende clusters vrij toegankelijk is. In werkelijkheid is dit veelal niet het geval (privébossen, militaire domeinen, ...). Als indicatie hiervoor kunnen we de categorie bos met bosbeheer nemen die goed is voor bijna 60% van de totale oppervlakte natuur. In de praktijk blijkt echter dat meer dan de helft van deze bossen niet toegankelijk is. Bij de interpretatie van de resultaten dient hiermee rekening gehouden te worden.

Vergelijking resultaten Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten

In 2012 publiceerde Natuurpunt naar aanleiding van de lokale verkiezingen het Natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten. In dit rapport werd eveneens een analyse gedaan van de aanwezige oppervlakte natuur in de Vlaamse steden en gemeenten. De resultaten tussen beide rapporten zijn sterk verschillend. Dit is het gevolg van het feit dat in het Natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten een andere methodologie gebruikt werd. In het Natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten werd de 'totale oppervlakte natuur per gemeente' berekend door natuur te definiëren als oppervlakte natuurgebieden in beheer van terreinbeherende verenigingen en ANB, de domeinbossen, openbare bossen en parken in (technisch) beheer van ANB, militaire domeinen met natuurprotocol en provinciale domeinen op het grondgebied van de gemeente. In het vorige rapport werd met andere woorden geen rekening gehouden met natuur en bos die niet werd beheerd door een terreinbeherende vereniging of een Vlaamse overheidsinstantie.

Resultaten

De resultaten worden opgesplitst in 3 delen. Eerst wordt de oppervlakte natuur besproken, vervolgens wordt onderzocht hoeveel oppervlakte natuur per inwoner er is, daarna onderzoeken we in welke mate Vlamingen kunnen gaan wandelen in een groot aaneengesloten natuurgebied op minder dan 1,6 km van hun woning. We voeren een bijkomende analyse uit voor de 13 centrumsteden.

Oppervlakte natuur in Vlaanderen

Vlaanderen is arm aan natuur. In totaal is een oppervlakte van 2.046 km² of 15 % van de totale oppervlakte van Vlaanderen natuur. Dat is drie keer minder dan het Europese gemiddelde (Corine, 2006). Ook in vergelijking met het ruimtegebruik van andere sectoren is er weinig natuur. 27% van Vlaanderen is bebouwd (infrastructuur, woningen en industrie). De open ruimte die ons rest wordt voor het leeuwendeel ingenomen door landbouw (51%) (MIRA 2009).

Omdat de natuur erg versnipperd is in Vlaanderen hebben we ervoor gekozen om natuur op wandelafstand te definiëren als een groot aaneengesloten gebied van minimum 30 ha. Een gebied van deze grootteorde geeft de wandelaars voldoende ruimte om tot rust te komen in een natuurlijke omgeving. Als we natuur op die manier definiëren (aaneengesloten gebied van 30 ha) dan zakt de oppervlakte natuur naar 1.247 km² of 9% van de totale oppervlakte. Dat wil zeggen dat 40% van de Vlaamse natuur uit snippers bestaat die kleiner zijn dan 30 ha.

Tabel 1. Percentage landgebruik in 2005 in Vlaanderen en het gemiddelde van de Europese lidstaten in 2006

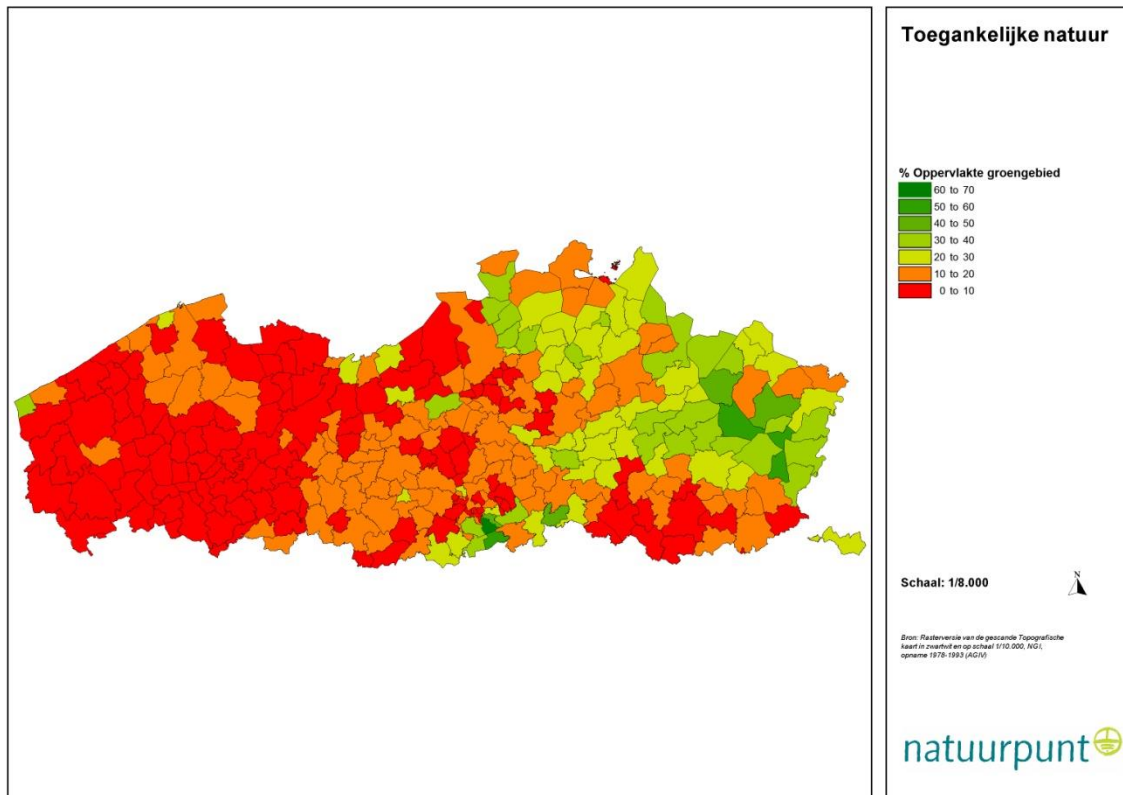
Landgebruik	Vlaanderen in %	EU 27
Landbouw	53%	35%
Wonen, handel en infrastructuur	28%	3%
Multifunctioneel bos en natuur	15%	42%
Overige open ruimte	2%	-
Water	2%	20%
Totaal	100%	100%

Bron: CORINE 2006, Van Steertegem 2009

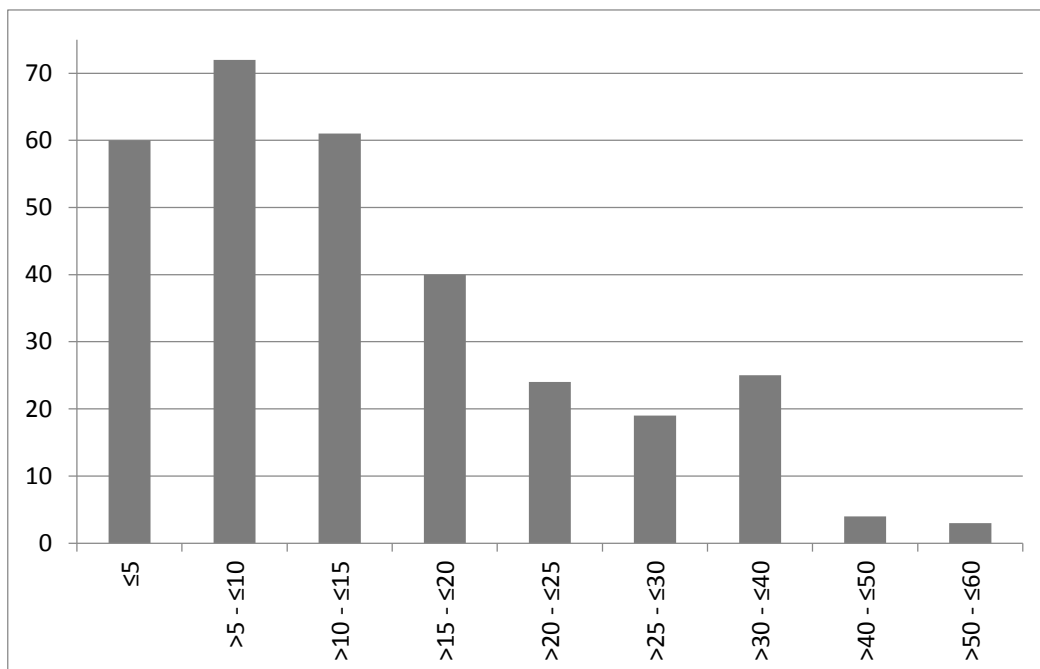
Oppervlakte natuur per gemeente

De gemiddelde oppervlakte natuur in een Vlaamse gemeente bedraagt 15% van de totale oppervlakte. Maar tussen de gemeenten is de oppervlakte natuur sterk verschillend. 193 gemeenten (63% van alle gemeenten) hebben minder dan 15% natuur. Voor 20% van de gemeenten geldt zelfs dat minder dan 5% van hun oppervlakte natuur is. Een aantal uitschieters zoals de gemeenten As, Hoeilaart, Zutendaal en Houthalen-Helchteren hebben 50% of meer natuur op hun grondgebied.

Kaart 1. Percentage oppervlakte natuur per gemeente

Figuur 1. Frequentieverdeling percentage natuur per gemeente

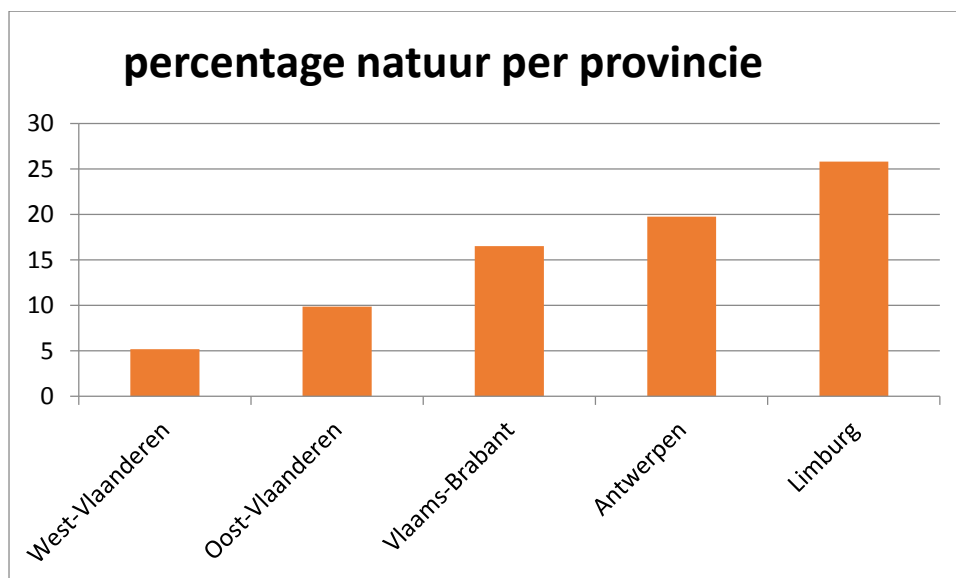
Tussen de provincies is er een grote variatie in de oppervlakte natuur. Antwerpen en Limburg zijn de natuurrijkste provincies. West-Vlaanderen is met een oppervlakte van 5% natuur de hekkensluiter.

Op het niveau van de gemeenten zijn het de Limburgse gemeenten die relatief de grootste oppervlakte natuur hebben.

Tabel 1. Percentage oppervlakte natuur per provincie

Provincie	Oppervlakte in m ²	Oppervlakte natuur in m ²	Percentage natuur
Limburg	2427590224	626591685	26
Antwerpen	2875970750	568239921	20
Vlaams-Brabant	2118586083	349640342	17
Oost-Vlaanderen	3007748497	296615262	10
West-Vlaanderen	3157626270	164063384	5
Eindtotaal	13587521824	2005150594	15

Figuur 2. Percentage oppervlakte natuur per provincie

Tabel 2. Rangschikking van de gemeenten naar oppervlakte natuur tov de totale oppervlakte

Provincie	Gemeente	opp	natuur in m ²	%natuur
Limburg	As	22107199	12897058	58
Vlaams-Brabant	Hoeilaart	20469937	11936327	58
Limburg	Zutendaal	32011866	16941012	53
Limburg	Houthalen-Helchteren	77866333	38554058	50
Vlaams-Brabant	Oud-Heverlee	31064027	14402546	46

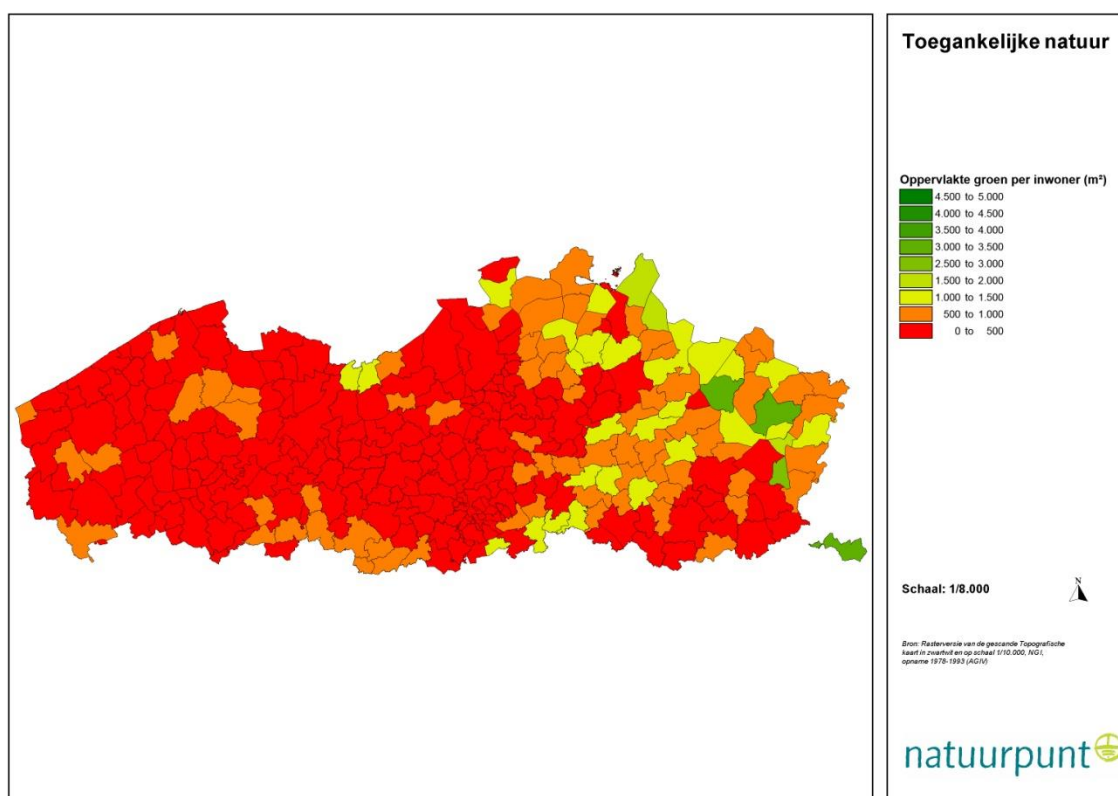
Limburg	Hechtel-Eksel	76685146	33146736	43
Limburg	Meeuwen-Gruitrode	91197398	39383492	43
Limburg	Opglabbeek	25164103	9846044	39
Limburg	Beringen	78589612	30566845	39
Limburg	Heusden-Zolder	53735279	20754795	39

Oppervlakte natuur per inwoner

Met meer dan 6 miljoen burgers en een oppervlakte van 13,5 miljard vierkante meter, telt Vlaanderen gemiddeld 2.175 vierkante meter per inwoner. Voor elke Vlaming is er daarvan 318 m² natuur beschikbaar om in te gaan wandelen, dit is een kleinere oppervlakte dan een gemiddelde tuin. De druk op de natuur is met andere woorden zeer hoog.

Bovendien is de oppervlakte natuur erg ongelijk verdeeld over Vlaanderen. 167 gemeenten (54%) hebben minder dan 318 m² natuur per inwoner op hun grondgebied. 60 gemeenten halen zelf geen 100 m² natuur per inwoner. Aan het andere eind zijn er 23 gemeenten met meer dan 1.000 m² natuur per inwoner.

Kaart 2. Oppervlakte natuur per inwoner

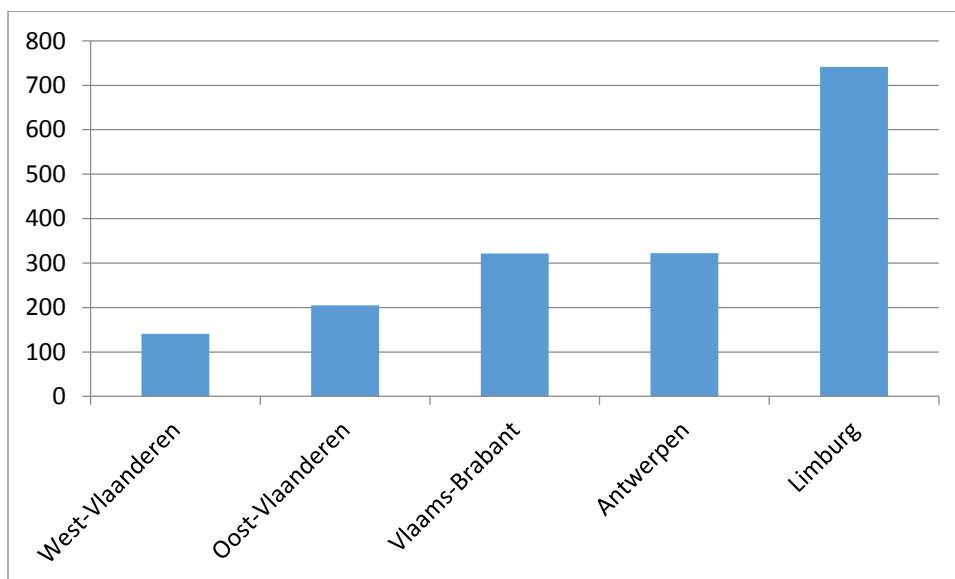
Ook wat de beschikbare natuur per inwoner betreft zijn er grote verschillen tussen de provincies. Limburg steekt met kop en schouders uit boven de andere provincies inzake oppervlakte natuur per inwoner. Wat de oppervlakte natuur per inwoner aangaat, scoren West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen het slechtst. Antwerpen en Vlaams-Brabant schommelen met elk 322 m² per inwoner

rond het gemiddelde. Op het niveau van de gemeenten zijn het de Limburgse gemeenten die relatief de grootste oppervlakte natuur hebben.

Tabel 3. Vierkante meter natuur per inwoner per provincie

Provincie	natuur in m ²	Inwoners	natuur/inw
West-Vlaanderen	164063384	1164967	141
Oost-Vlaanderen	296615262	1445831	205
Antwerpen	568239921	1764773	322
Vlaams-Brabant	349640342	1086446	322
Limburg	626591685	844621	742
Eindtotaal	2005150594	6306638	318

Figuur 3. Vierkante meter natuur per inwoner per provincie

Tabel 4. Rangschikking van de gemeenten naar oppervlakte natuur tov het aantal inwoners oppervlakte

Provincie	Gemeente	inwoners	natuur in m ²	natuur/inwoner
Limburg	Meeuwen-Gruitrode	12892	39383492	3055
Limburg	Voeren	4181	12546344	3001
Limburg	Hechtel-Eksel	11847	33146736	2798
Limburg	Zutendaal	7047	16941012	2404

Antwerpen	Ravels	14442	23953465	1659
Limburg	As	7856	12897058	1642
Antwerpen	Arendonk	12855	17429740	1356
Vlaams-Brabant	Oud-Heverlee	10994	14402546	1310
Limburg	Lummen	14322	18390291	1284
Limburg	Houthalen-Helchteren	30318	38554058	1272

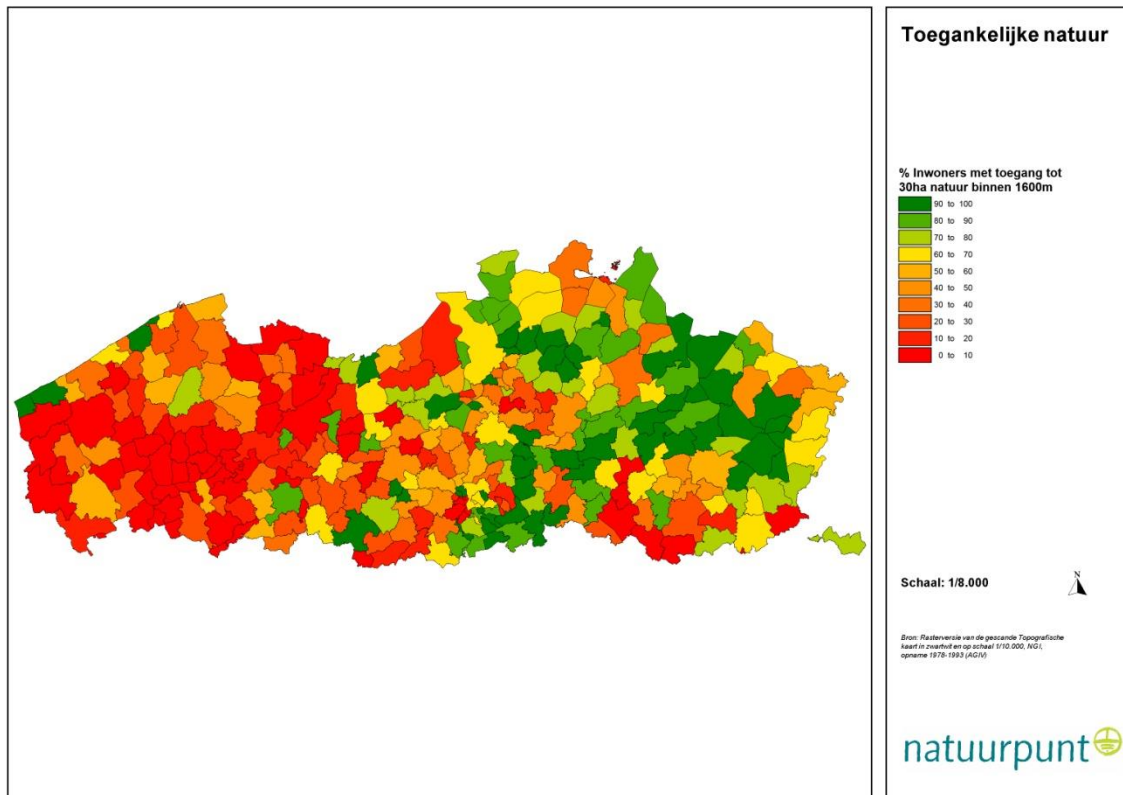
Toegang tot een natuurgebied van 30 ha op een afstand van maximaal 1.600 meter

Hoe meer verstedelijkt een regio is, hoe meer de inwoners behoefte hebben aan bereikbare en toegankelijke natuur. In dit deel toetsen we in welke mate de groennorm stadsdeelgroen die al in 1993 werden ingesteld in de praktijk gerealiseerd is. De groennorm *stadsdeelgroen* definieert een oppervlakenorm en afstandsnorm voor natuur: op een maximum afstand van 1.6 km moet een Vlaamse burger toegang hebben tot een natuurgebied met een minimumareaal van 30 ha.

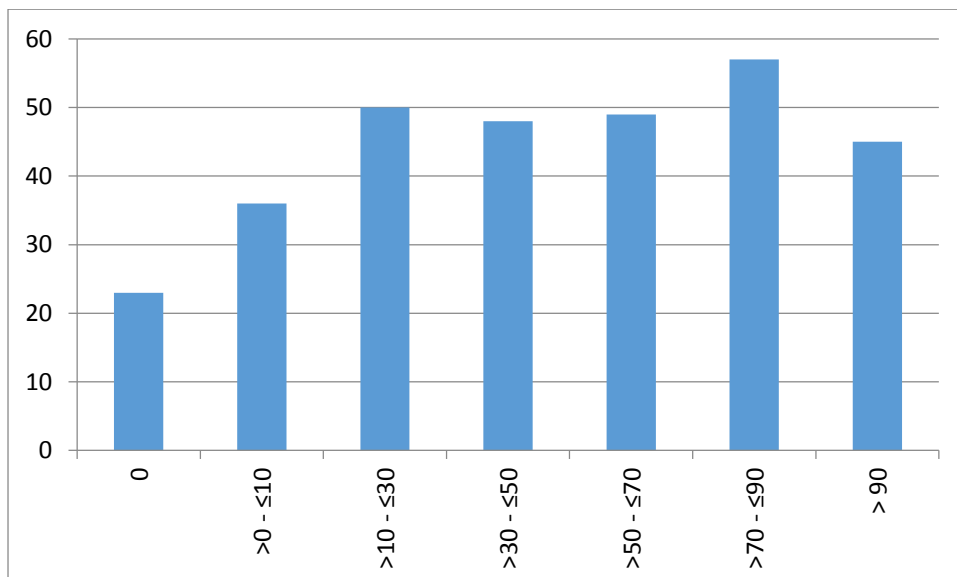
In Vlaanderen hebben 2.911.735 inwoners toegang tot een aaneengesloten gebied op minder dan 1,6 kilometer van hun woning (46%). Dat betekent dat meer dan 3 miljoen Vlamingen of meer dan de helft van de inwoners, niet kunnen gaan wandelen in een natuurgebied op minder dan 1,6 km van hun deur.

Ook wat betreft de toegang tot grote aaneengesloten natuurgebieden is er een sterk verschil tussen de gemeenten. In 149 gemeenten (48%) is het aantal inwoners dat toegang heeft tot een natuurgebied binnen een straal van 1,6 km van zijn woning lager dan het gemiddelde. In slechts 20 gemeenten heeft elke inwoner toegang tot een natuurgebied van 30 ha op minder dan 1,6 km. In 22 Vlaamse gemeenten heeft geen enkele inwoner toegang tot een groot aaneengesloten natuurgebied van minstens 30 ha op maximum 1,6 km van zijn deur. Dit zijn voornamelijk West-Vlaamse gemeenten.

Kaart 3. Percentage inwoners per gemeente met toegang tot een natuurgebied van 30 ha op maximum 1,6 km

Figuur 4. Frequentieverdeling inwoners per gemeente met toegang tot een natuurgebied van minimum 30 ha op maximum 1,6 km

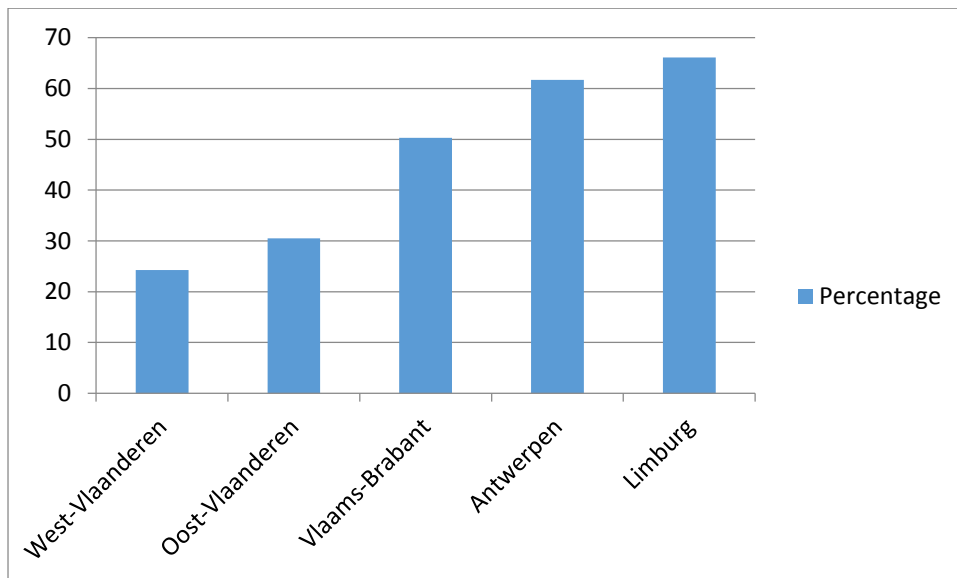

Ook voor wat betreft de afstand tot een aaneengesloten natuurgebied van minimum 30 ha op maximum 1,6 km van de woning, geldt dat Limburg, Antwerpen en Vlaams-Brabant het best scoren. Telkens meer dan 50% van de inwoners kunnen terecht in zo'n gebied op wandelafstand.

Tabel 5. Aantal inwoners met toegang tot een aaneengesloten natuurgebied van 30 ha op maximum 1,6 km van hun woning per provincie

Provincie	Inwoners	Inw. toegang 30ha natuur	Percentage
West-Vlaanderen	1164967	282353	24
Oost-Vlaanderen	1445831	440897	30
Vlaams-Brabant	1086446	546236	50
Antwerpen	1764773	1088677	62
Limburg	844621	558228	66
Eindtotaal	6306638	2916391	46

Figuur 5. Percentage oppervlakte natuur per provincie

Tabel 6. Top 20 gemeenten met 100% inwoners die toegang hebben tot een natuurgebied op minder dan 1,6 km

Provincie	Gemeente	natuur/ gemeente	natuur(30ha)/ gemeente	Inwoners met 30ha binnen 1,6km	% inwoners met 30ha binnen 1600m
Limburg	Genk	29917145	23967986	61790	100
Limburg	Heusden-Zolder	20754795	16647848	29749	100
Limburg	Houthalen-Helchteren	38554058	35420269	28681	100

Vlaams-Brabant	Aarschot	17947677	11714131	26134	100
Limburg	Tessenderlo	19495663	15653709	15862	100
Vlaams-Brabant	Rotselaar	11106215	7405136	14200	100
Limburg	Leopoldsburg	5993336	4808938	13926	100
Limburg	Lummen	18390291	11154036	12725	100
Vlaams-Brabant	Liedekerke	2525230	1234508	11723	100
Vlaams-Brabant	Boortmeerbeek	3605922	1735167	10861	100
Antwerpen	Grobbendonk	8066000	6141480	10216	100
West-Vlaanderen	De Panne	8217066	7465069	9874	100
Antwerpen	Vosselaar	3557872	3095114	9822	100
Limburg	Ham	9452206	6051596	9079	100
Limburg	Opglabbeek	9846044	8375326	9182	100
Antwerpen	Wijnegem	1961491	1303428	8585	100
Limburg	As	12897058	11717271	7154	100
Antwerpen	Vorselaar	8207864	6061901	6822	100
Limburg	Zutendaal	16941012	15930255	6438	100
Vlaams-Brabant	Linkebeek	562187	369491	4656	100

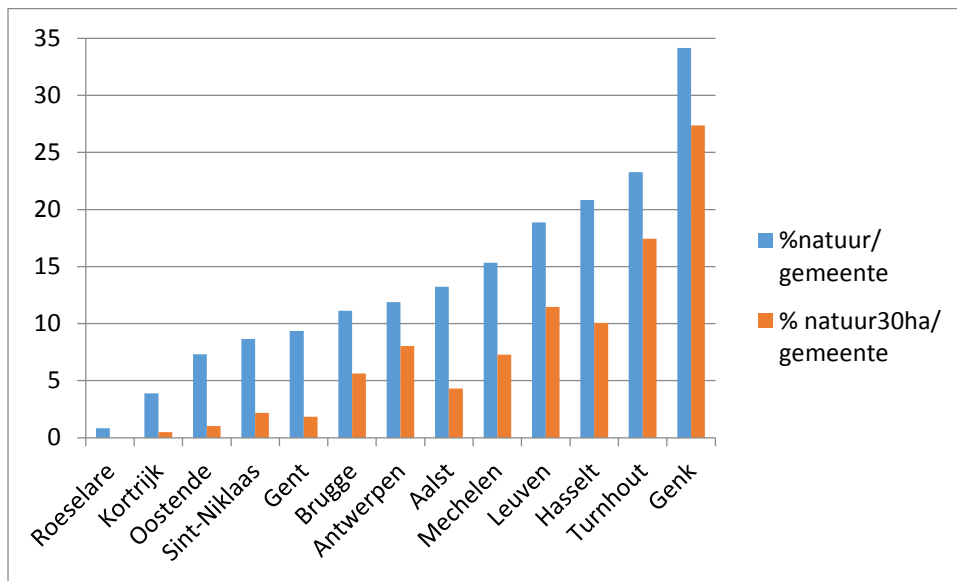
Centrumsteden

In de 13 centrumsteden wonen allemaal samengeteld meer dan 1,5 miljoen mensen of 25% van de Vlaamse burgers. Omdat net in sterk verstedelijkte gebieden de nood aan natuur om te ontspannen groot is hebben we de analyse ook uitgevoerd voor de 13 centrumsteden in Vlaanderen (Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout).

Oppervlakte natuur in centrumsteden

Relatief gezien scoren de centrumsteden niet veel slechter wat betreft het percentage oppervlakte natuur. De meeste centrumsteden schommelen rond het Vlaamse gemiddelde van 15% oppervlakte natuur, met uitschieters aan beide zijden. Zo is Genk met 34% oppervlakte natuur de natuurrijkste centrumstad, terwijl Roeselare en Kortrijk met respectievelijk amper 1% en 4% natuur zo goed als geen natuur op hun grondgebied hebben. Als we rekening houden met het feit dat een natuurgebied groter is dan 30ha dan zakt de gemiddelde oppervlakte natuur tot 7%.

Figuur 6. Percentage natuur algemeen en grote aaneengesloten gebieden van minstens 30ha per centrumstad

Oppervlakte natuur per inwoner in de centrumsteden

Terwijl de oppervlakte natuur ten opzichte van de totale oppervlakte relatief niet zoveel afwijkt van het algemeen gemiddelde, ligt het aantal vierkante meter natuur per inwoner een pak lager. Met 103 vierkante meter natuur heeft een stedeling maar een derde van de gemiddelde oppervlakte natuur tot zijn beschikking. Turnhout, Genk en Hasselt hebben ongeveer evenveel vierkante meter natuur als het Vlaamse gemiddelde. Opnieuw scoren de West-Vlaamse centrumsteden slecht. Opmerkelijk is dat ook de grootsteden Gent en Antwerpen met respectievelijk 49 en 60 vierkante meter per inwoners erg laag scoren.

Bereikbaarheid van natuur in centrumsteden

Ook wat betreft de bereikbaarheid van grote aaneengesloten natuurgebieden van minimum 30 ha scoren centrumsteden relatief gezien niet slechter dan het Vlaamse gemiddelde. 42% van de inwoners kunnen op minder dan 1,6km van hun woning terecht in een dergelijk natuurgebied. Maar hier is het interessant om de analyse per stad uit te voeren, omdat de verschillen tussen steden erg groot zijn, gaande van 0% van de inwoners (Roeselare), tot 100% (Genk). Opvallend is dat 69% van de Antwerpenaars en 63% van de Mechelaars kunnen gaan wandelen in een natuurgebied op minder dan 1,6 km van hun woning, terwijl slechts 8% van de Gentenaars dit kan.

Tabel 7. Centrumsteden

Provincie	Gemeente	Inw.	Opp	Inw met 30ha natuur 1,6km	%Inw met 30ha natuur 1,6km	natuur/ gemeente	%natuur/ gemeente	natuur(30ha)/ gemeente	% natuur30ha/ gemeente	m ² natuur /inwoner	m ² natuur 30ha/ inwoner
Oost-Vlaanderen	Aalst	81062	78581845	32478	43	10395523	13	3377518	4	128	42
Antwerpen	Antwerpen	493517	203272891	317810	69	24170846	12	16348189	8	49	33
West-Vlaanderen	Brugge	116885	128602988	33395	29	14311240	11	7248241	6	122	62
Limburg	Genk	64987	87601751	61790	100	29917145	34	23967986	27	460	369
Oost-Vlaanderen	Gent	247486	157899175	19043	8	14758717	9	2916993	2	60	12
Limburg	Hasselt	73807	102668068	39922	59	21370691	21	10320775	10	290	140
West-Vlaanderen	Kortrijk	74868	80779529	14252	20	3130981	4	389941	0	42	5
Vlaams-Brabant	Leuven	96942	57609489	26550	29	10874864	19	6604398	11	112	68
Antwerpen	Mechelen	81927	65740432	48646	63	10070514	15	4781388	7	123	58
West-Vlaanderen	Oostende	69732	37845903	40972	60	2765709	7	390019	1	40	6
West-Vlaanderen	Roeselare	58137	60479797	0	0	505426	1	0	0	9	0
Oost-Vlaanderen	Sint-Niklaas	72366	84216450	9667	14	7290398	9	1831519	2	101	25
Antwerpen	Turnhout	41266	56644082	16905	44	13173068	23	9876150	17	319	239
Totaal		1572982	1201942400	661430	42	162735122	14	88053117	7	103	56

Natuur op wandelafstand in de praktijk

(1) Ouderenzorg in de natuurtuinen in Dessel

Natuur maakt mensen gezonder. Dat heeft het woon- en zorgcentrum voor senioren Alfons Smet goed begrepen. Zij werken samen met Natuurpunt Educatie aan de aanleg van een natuurtuin. Achteraan het gebouw met 90 serviceflats en 64 rusthuisbedden richt Natuurpunt Educatie het terrein in als natuurtuin. Uitgangspunt van het project is het idee dat natuur en natuurbeleving een positief effect hebben op de gezondheid van ouderen zoals op het vlak van stressreductie, beweging en sociale cohesie. Het doel van de natuurtuin is dan ook om ouderen zoveel mogelijk te stimuleren buiten te komen en activiteiten te ondernemen in de natuur. Daarom wordt de natuur dichtbij en rond het gebouw aangelegd zodat deze ook toegankelijk is voor de oudere bewoners die minder fit zijn. De inrichting verloopt in nauwe samenwerking met de senioren die in het zorgcentrum wonen. De senioren helpen mee bij het ontwerp en de inrichting van het terrein. Daarnaast wordt er samengewerkt met seniorenverenigingen, scholen, buurtwerking en natuurvrijwilliger.

Meer info: www.natuurpunt.be/educatie

Figuur 1: aanleg Natuurtuin samen met kinderen van basisschool de Zevensprong (foto: Natuurpunt Educatie)

(2) Spelen in het bos - Speelbos in Ninove

Kinderen hebben te weinig mogelijkheden om buiten te spelen en vrij te ravotten. Die bewegingsarmoede leidt ertoe dat veel kinderen kampen met overgewicht. Natuurpunt wil een deel van haar terreinen speciaal inrichten voor kinderen. Een van die projecten is het stadsspeelbos in Ninove. Het stadsbos ligt vlakbij het centrum van Ninove en is via een wandelpad verbonden met het natuurgebied Dendervallei. In 2011 werd in het kader van de campagne 'bos voor iedereen' een samenwerking opgestart tussen Natuurpunt en de stad Ninove om een stadsbos aan te planten. Het bos wordt in de komende 10 jaar gerealiseerd. Ook jeugdverenigingen zijn sterk betrokken bij het project en zullen telkens meehelpen bij het planten van de bomen. In de toekomst zullen jongeren en kinderen uit de buurt hier naar hartenlust kunnen spelen en is voor hen vrij toegankelijk. Er kan worden gespeeld op boomstammen en met takhout en er komt een picknickplaats die omzoomd wordt met fruitbomen. Een nieuwe wandelverbinding tussen het stadspark en het speelbos moet ervoor zorgen dat kinderen het speelbos op een veilige manier kunnen bereiken.

Meer info: www.bosvooriedereen.be

Figuur 2: Aanplant speelbos met de Ninoofse jeugd (foto: Ward Stulens)

(3) Wandelen nabij de stad – Hobokense polder

Meer dan 3 miljoen Vlamingen kunnen niet gaan wandelen in een natuurgebied op minder dan 1,6 km van hun deur. Dit terwijl uit onderzoek blijkt dat de natuur belangrijk is voor de gezondheid van de mens. De Hobokense Polder is een van de laatste stukjes natuur aan de zuidkant van de Antwerpen en wordt beheerd door Natuurpunt. Vanuit Antwerpen is de Hobokense Polder per fiets (of te voet) te bereiken door de Schelde stroomopwaarts te volgen. Dit gebied heeft als natuurgebied in een verstedelijkte omgeving dan ook een sociale functie. Veel mensen uit Hoboken en de omgeving gebruiken de polder om te komen genieten van de rust. Vele kennen de geschiedenis van de polder en voor hen is het altijd een leuk weerzien, via oude verhalen worden herinneringen opgehaald.

Meer info: www.natuurpunt.be/natuurgebieden

Figuur 3: Wandelaars in de Hobokense Polder (foto: Luk Smets)

(4) Mountainbiken in het Tienbunderbos

Natuurpunt heeft te maken met verschillende groepen recreanten die van natuurgebieden gebruik maken en willen genieten van het buiten zijn. Daarbij wordt gewerkt aan het toegankelijk maken van de terreinen voor verschillende groepen recreanten. Hierbij wordt ervoor gezorgd dat deze naast elkaar kunnen recreëren.

Zo is in het Tienbunderbos nabij Aarschot (Vlaams-Brabant), naast de ruimte voor wandelaars en ruiters, ruimte gecreëerd voor mountainbikes. In dit bos is door Natuurpunt in samenwerking met de plaatselijke mountainbikeclubs gewerkt aan de aanleg van een mountainbikeparcours. Het basisparcours voor mountainbikers is het hele jaar rond geopend voor iedereen, in nauw overleg kunnen andere delen van het gebied tijdelijk opengesteld worden. Het mountainbikeparcours sluit aan op het bestaande fietsknooppunten netwerk.

Meer info: www.natuurpunt.be/natuurgebieden

Figuur 4: Opening mountainbikeparcours Tienbunderbos (foto: Luc vanden Abeele)

(5) Trailrunning langsheen de Paddepoel en de Rozendaalbeekvallei

Natuurpunt wil mensen in haar gebieden heerlijk laten buitensporten. In Vlaams-Brabant wordt hiervoor ingezet op een relatief nieuwe sport: trailrunning. Waarbij lopers doorheen de Paddepoel en de Rozendaalbeekvallei lopen. Trailrunning gebeurt meestal in natuurlijke gebieden. Natuurbeleving staat naast respect voor de natuur centraal.

Meer info: www.velpe-mene.be/trail

Figuur 5: traject Velpe-Maine trail een eerste indruk (foto: Velpe Maine Trail)

(6) Met de GPS op schattenjacht in de natuur

Om de natuurterreinen van Natuurpunt voor verschillende groepen recreanten aantrekkelijk te maken worden in sommige natuurgebieden van Natuurpunt schattentochten georganiseerd, bekend onder de naam Geocaching. Via een GPS-ontvanger of smartphone kunnen op allerlei plekken overal ter wereld zogenaamde cache (verstopplaatsen) worden gevonden. Deze bestaan vaak uit een waterdichte doos voorzien van een logboek en de 'schat'. Op geocaching.com zijn de verschillende verstopplaatsen binnen de gebieden van Natuurpunt, bijvoorbeeld in het gebied de Hobokense polder.

Meer info: www.natuurpunt.be/denatuurin

Figuur 6: Plaatsen cache in gebied Natuurpunt (bron: <http://weeraltevoet.wordpress.com/2008/05/05/doornendijk-cache-by-corneelken-gc1b7rc/>)

Conclusies

Er is weinig natuur in Vlaanderen. Minder dan 15% van de totale oppervlakte is natuur of bos. Niet alleen heeft Vlaanderen daarmee de laagste oppervlakte natuur in Europa, door de hoge bevolkingsdichtheid hebben we met 318 m² natuur ook de laagste oppervlakte natuur per inwoner. Bovendien is de natuur erg versnipperd en zijn veel gebieden erg klein. 40% van de oppervlakte natuur is kleiner dan 30 ha.

Het aandeel natuur is sterk verschillend van regio tot regio. De provincies Limburg en Antwerpen hebben met een oppervlakte natuur van respectievelijk 26 procent en 20 procent, verhoudingsgewijs veel meer natuur dan de provincies Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen (respectievelijk 10 procent en 5 procent). Een West-Vlaming heeft bovendien gemiddeld vijf keer minder natuur ter beschikking dan een Limburger. In centrumsteden valt vooral op dat de oppervlakte natuur per inwoner drie maal lager is dan het Vlaamse gemiddelde.

De natuur is schaars in Vlaanderen en haar oppervlakte neemt nog verder af. Elke dag verdwijnen er 6 ha of 12 voetbalvelden natuur en landbouw onder asfalt en beton. Bijkomende druk op de natuur valt te verwachten door de stijgende bevolkingsdichtheid in Vlaanderen. Tegen 2030 zijn we met 6,6 miljoen Vlamingen, de prognoses voor 2050 voorspellen een aangroei tot 7 miljoen tegen 2050 (SVR, 2009). Al die burgers hebben recht op hun stukje natuur in hun buurt.

De afstand en bereikbaarheid tot een natuurgebied is de belangrijkste factor voor mensen om te gaan wandelen. Een natuurgebied moet op 1 tot 3 km van de woning liggen om effectief gebruikt te worden. In dit rapport toetsten we de mate waarin Vlamingen op wandelafstand van hun woning toegang hebben tot een groot aaneengesloten natuurgebied van minimum 30 ha aan de groennormen. Al in 1993 formuleerde de Vlaamse overheid doelstellingen voor nabije natuur. Maar 21 jaar na datum kunnen nog steeds meer dan 3 miljoen Vlamingen of meer dan de helft, niet wandelen in een natuurgebied op minder dan 1,6 km van hun deur. Vooral in Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen kunnen burgers niet gaan wandelen in de natuur in hun buurt.

De data die in dit rapport gebruikt zijn, zijn gebaseerd op het Ruimtemodel Vlaanderen ontwikkeld door VITO. Ze gaan uit van de gebruiksfunctie van de percelen en geven met andere woorden aan welke functie uitgeoefend wordt op de percelen (bebouwing, bos, natuur, landbouw, ...). Er zijn geen gebiedsdekkende gegevens over de toegankelijkheid van natuur. Bovendien gebeurde de analyse met betrekking tot de afstand tot een natuurgebied van minimum 30 ha ook op basis van vogelvlucht. Met barrières zoals auto- of waterwegen kon dus geen rekening gehouden worden. De resultaten zijn dan ook een sterke overschatting ten opzichte van de realiteit.

Ondanks de vele voordelen van natuur op wandelafstand en het feit dat heel wat Vlamingen nog steeds geen toegang hebben tot een natuurgebied in hun buurt, heeft het er alle schijn van dat Vlaanderen haar focus volledig zal leggen op de realisatie van de Europees beschermde gebieden. De gebieden die daarbuiten vallen, zowat 90% van de oppervlakte van Vlaanderen, zouden daardoor nog amper middelen krijgen. Als deze plannen verdergezet worden dan betekent dit heel concreet dat in regio's met veel natuur zoals in Limburg er natuur zal bijkomen, maar dat dat niet zal gebeuren in regio's waar nu al zeer weinig natuur.

De grote vraag is dan ook of Vlaanderen hierdoor geen prioriteit uit het oog verliest. Net in een verstedelijkt gebied als Vlaanderen zijn de gezondheidswinsten en het economisch rendement van 'natuur in de buurt' het grootst. Net daarom is het voor Vlaanderen van groot belang om hierop in te zetten. Verbeteren van de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van natuurgebieden en openbare

groenvoorzieningen, extra aanleg van natuurlijke gebieden binnen en in de directe omgeving van de grote steden en samenwerking tussen natuurverenigingen en gezondheidszorg liggen voor de hand.

Aanbevelingen

Natuur en groen maakt gelukkig en houdt gezond. Natuurpunt vraagt aan de volgende Vlaamse regering om die troef volop uit te spelen, door een geïntegreerde visie uit te werken rond welzijn en natuur opgebouwd rond twee pijlers: 1) een preventief beleid en 2) een curatief gezondheidsbeleid. Een preventief beleid zet in op bereikbaarheid en nabijheid van natuur voor elke Vlaming. Door de groennormen decreetaal te verankeren en een actieplan natuur in de buurt op te zetten zorgt de Vlaamse Regering ervoor dat elke Vlaming toegang heeft tot natuur om te ontspannen en te bewegen. Hierdoor kunnen de gezondheidskosten dalen.

Bereikbaarheid en nabijheid zijn belangrijk om mensen naar de natuur te trekken, maar voor sommige doelgroepen blijkt ook dan de drempel te hoog. Overal in Vlaanderen lopen individuele initiatieven om net die doelgroepen te betrekken, maar een overkoepelende visie en beleidslijn ontbreekt. Natuurpunt vraagt de Vlaamse Regering om in dit kader samenwerkingsprojecten tussen zorginstellingen en natuurverenigingen actief te stimuleren en te ondersteunen om zo de levenskwaliteit van zorgbehoevende mensen te verhogen. Die samenwerking kan gaan over de aanleg van bijkomende natuur in de buurt van zorginstellingen, het ontwikkelen van psychologische natuurbelevingspaden zoals in Finland (Korpela, 2011) of het betrekken van patiënten bij beheerswerken.

Alle Vlamingen kunnen op pad in een groot natuurgebied op minder dan twee kilometer van hun deur.

- **De groennormen worden tegen 2016 decreetaal verankerd en tegen 2019 wordt een actieplan natuur in de buurt opgesteld om deze richtlijnen in de praktijk om te zetten.**
In 1993 werden voor de eerste keer groennormen opgesteld door AMINAL. De groennormen koppelden groenbehoefte aan de mate van verstedelijking. Hoe hoger de graad van verstedelijking, hoe meer nood er is aan stedelijk groen. Door de groennormen decreetaal te verankeren, engageert de nieuwe Vlaamse regering zich voor nabije natuur die voor iedereen beschikbaar is.
- **In uitvoering van het actieplan natuur in de buurt wordt tegen 2019 voor elke inwoner 10 m² nieuwe nabije natuur op minder dan 1 km van de woning gerealiseerd.**
Hoe dichter natuur en groen bij de woning gesitueerd is, hoe kleiner de drempel om een bezoek te brengen en hoe waarschijnlijker het is dat de natuur daadwerkelijk gebruikt zal worden. In 2012 vroeg Natuurpunt aan alle gemeenten 1 m² nieuwe natuur per inwoner per jaar te realiseren. We vragen aan de Vlaamse regering om er 2 m² per jaar naast te leggen. Op die manier stimuleert de nieuwe Vlaamse regering haar inwoners om te bewegen en bevordert ze de gezondheid van de bevolking.
- **In 2019 heeft Vlaanderen de helft van de 4.810 ha ingeplande stadsbossen effectief gerealiseerd.**
Stadsbossen zijn de meest populaire bestemmingen voor buitenrecreatie en dragen bij tot een gezonde leefomgeving. Door te investeren in bossen in en rond steden bevordert de Vlaamse Regering de leefkwaliteit van de stedelingen en biedt hen ruimte om te ontspannen.
- **In de mate dat de ecologische doelstellingen kunnen gerealiseerd worden, wordt tegen 2019 in en rond elk natuurgebied een wandelnetwerk gerealiseerd.**
Goed uitgebouwde wandelnetwerken zijn de sleutel voor topnatuurervaringen. Elk natuur- en bosgebied moet in de mate dat de ecologische doelstellingen het mogelijk maken opengesteld worden.

- **Tegen 2019 worden 10 innovatieve proefprojecten rond zorg en groen opgezet.**
Contact met natuur heeft een positief effect op de algemene gezondheidskwaliteit en doet het risico op overgewicht en stressgerelateerde klachten dalen. Hoe meer bezoeken, hoe groter de voordelen voor de fysieke en mentale gezondheid. Door specifieke proefprojecten op te zetten voor risicogroepen (overgewicht en stressgerelateerde klachten) kan de nieuwe Vlaamse regering haar gezondheidsbeleid verder verfijnen en bijsturen om op lange termijn de ziektelasten te doen dalen.

Literatuurlijst

- Ainal, 1993. Mens en Ruimte nv en Vereniging voor Openbaar Groen, 1993, Langetermijnplanning groenvoorziening, Ongepubliceerd rapport in opdracht van de afdeling Bos & Groen (Ainal)
- Aertsens, J.; De Nocker, L.; Lauwers H.; Norga K.; Simoens I.; Meiresonne, L.; Turkelboom, F.; Broekx, S. (2012). Daarom groen! Waar om u wint bij groen in uw stad of gemeente. Studie uitgevoerd in opdracht van: ANB – Afdeling Natuur en Bos; 144p.
- Atchley RA, Strayer DL, Atchley P, 2012. Creativity in the Wild: Improving Creative Reasoning through Immersion in Natural Settings. PLoS ONE 7(12): e51474. doi:10.1371/journal.pone.0051474.
- Brug J, van Stralen MM, te Velde SJ, et al. (2012). Differences in Weight Status and Energy-Balance Related Behaviors among Schoolchildren across Europe: The ENERGY-Project. PLoS ONE 7(4): e34742. doi:10.1371/journal.pone.0034742;
- Corine, 2006. http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data#c11=&c17=&c6=&c5=all&c0=5&b_start=0
- Dumortier M.; De Bruyn L.; Hens M.; Peymen J.; Schneiders A.; Van Daele T.; Van Reeth W. (red.) (2009). Natuurverkenning 2030. Natuurrapport Vlaanderen. NARA 2009. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO. M.2009.7. Brussel.
- Groenewegen, P.P., van den Berg, A.E., Maas, J., Verheij, R.A., Vries, S. (2012) Is a green residential environment better for health? if so, why? ALTERRA, Centrum Landschap - Mens en Maatschappij, ALTERRA - Research Institute for the Green World. Annals of the Association Of American Geographers. 102 (2012)5. - ISSN 0004-5608 - p. 996 - 1003.
- Hansky et al, 2012. Environmental biodiversity, human microbiota and allergy are interrelated. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America Vol. 109, nr. 21.
- Korpela, K.; Tyrväien, M. & Silvennoinen, H. (2011). Favorite green, waterside and urban environments, restorative experiences and perceived health in Finland. Health Promotion International. 02/2010; 25(2):200-9. DOI:10.1093/heapro/daq007 pp.200-9.
- KPMG, 2012. The Economics of Ecosystems & Biodiversity; Groen, gezond en productief. Nederland.
- Maas, J, 2008. Vitamin G: Green environments - Healthy environments. Utrecht.
- Nys A., 2012. 'Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten 2006-2012'. Rapport Natuurpunt, Mechelen.
- Nys, A., 2014. 'Het rapport van de Grote Natuurenquête'. Rapport Natuurpunt, Mechelen. (nog niet in publicatie)
- SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009–2030: <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/Pages/2011-01-24-studiedag-projecties.aspx>
- Van Steertegem M. (eindred.), 2009. Milieuverkenning 2030. Milieुरapport Vlaanderen, VMM, Aalst.
- Van Steertegem M. (eindred.), 2012. MIRA indicatorenrapport 2012. VMM. Aalst.